

Aziz Yardımlı

Modern Tin

Hegel'in *Tüze Felsefesi'* ne Arkasöz

idea

İdea Yayınevi
Şarap İskelesi Sk. 2/106-7 Karaköy, Beyoğlu — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com

Modern Tin © AZİZ YARDIMLI 2013
(Hegel'in *Tüze Felsefesi*'ne Arkasöz / ISBN 978 975 397 092-1)

Modern Tin

AZİZ YARDIMLI

Tüze Felsefesi Mülkiyetten Dünya Tarihine *hak, ahlak* ve *törel*lik alanlarının kavramlarını tam içerikleri ile ve dolayısıyla gerçek bağıntıları içinde dizgeselleştirir. Kavramlar realitelerinden ayrı değildir, ve kendi aralarındaki bağıntıları kurgul yöntemin disiplini üzerine dayanır. Bu düzeye dek Hegel'in *Tüze Felsefesi* Platon'un *Devlet*'i, Aristoteles'in *Politika*'sı ve Rousseau'nun *Toplumsal Sözleşme*'si gibi politik felsefenin birincil yapıtları ile karşılaştırmanın ötesinde bir gelişimi temsil eder. Hegel'in nesnel Tin alanını çözümlemesi *modern* Tinin çözümlemesidir, çünkü modern dönem "İdeaya tüm haklarını veren dönemdir," ve ilk kez kavramın engelsizce realite olma dönemi olarak modern dönem aynı zamanda ussal olanın edimselleşme dönemidir. Modern dönemi tüm ön-modern evreden ayırdeden *özgürlük bilinci* ile, *hak, duyuru* ve *istenç* kavramlarının bilinci ile, insanlık ilk kez tarihinin öz bilinçli öznesi olmanın, varoluşunun gerçek biçimini engelsiz olarak ve küresel olarak yaratmanın yoluna girmektedir.

Tüze Felsefesi'nde Hegel bir zamanlar Batıda 'Doğal Hak' olarak bilinen *Hak* kavramının açılımını sunar. Hakkın *doğal* değil ama *tinsel* olması ölçüsünde 'Doğal Hak' anlatımı açıkça çelişkilidir, ve bir zamanlar insanın '*doğa durumu*' denilen ve gene de Hak, *Özgürlük, Barış, Suçsuzluk, Eşitlik* vb. gibi kategoriler ile süslenen boş bir kurguya götürmüştür. Tin alanı ile karşıtlık içinde *Doğa* alanı, tam tersine, Hak olmayanı ve Hakkı olmayanı, aslında *içgüdü, dürtü ve ilkinin fiziksel güç* alanını, böylece en sonunda tin karşısında *güçsüz* ve *haksız* olanı anlatır. Sözcüğün örttüğü Kavramın ne olduğunu sorarsak, 'Doğal Hak' ile anlatılmak istenen şey *doğustan* Haktır, tıpkı dışsal duyuşsal algı ya da deneyim yoluyla *kazanılmayan* ama insan doğasına özünlü olan *doğustan düşünceler* gibi, ya da daha yalın olarak *homo sapiens* saltuk tür yapan *düşünme yetisi* gibi.

Naturrecht bu düzeltmeden geçtikten sonra *Evrensel İnsan Hakları* anlatımı ile ya da doğrudan doğruya *Hak* anlatımı ile örtüşür. Batı duyuncu —, belki de bir ölçüde 'dil yanlışları'nı düzeltmeyi başlıca felsefi etkinlikleri olarak gören analitik düşünürlerin yol açtıkları gecikmenin de katkısıyla, — bu semantik güçlükten ötürü Doğal Hakkın gerçekte Doğa ile hiçbir ilgisinin olmadığını ve *salt insan olmaya bağlı* evrensel

bir belirlenim olduğunu ancak İkinci Dünya Savaşından sonra duyumsayabildi. Evrensel İnsan Hakları olarak adlandırılan bu *ideal* belirlenim *pozitif* değildi. Bir *olgu* olarak hiçbir yasa kitabında yazılı değildi. Ve gene de tüm pozitif yasaların üstünde ve ötesinde onların *ideal* ölçünleri olarak *ilksiz-sonsuz bir varoluş* taşıyordu.

Hak kavramını *nesnel* açımında izlemek üzere tasarlanmış *Tüze Felsefi* tarihsel ya da karşılaştırmalı bir çözümleme değildir. Ama Hegel'in tüm *pozitif* belirlenimlerinde sonsuza dek değişmeyecek bir nesnel Tin dizgesi açmadığını düşünmek de doğru değildir. Yaptığı şey kendisi henüz *gelişmekte ve iyileşmekte olan* modern tinsel sürecin *a priori* kavramlarının kendisi eşit ölçüde *iyileştirmeye* açık bir çözümlemesidir. Özgürlük kavramı bu akışkanlığın özeğinde yatan ve kendi gelişimi ile bütün bir sürecin gelişimsel karakterini belirleyen ve açıklayan temel kavramdır.

Hegel yaklaşık iki yüz yıl öncesinin realitesinde yaşadı ve modern kültüre onun katkısı olan *Yurttaş Toplumu/Die bürgerlicher Gesellschaft* kavramı o sıralar henüz bir *kavramdan* daha çoğu, ve *Yurttaş* henüz politik realitenin öznesi değildi. Varolan toplumsal durum henüz çözülmeye, ama yalnızca çözülmeye başlamış olan Avrupa feodalizmi idi. Şiddet günün normal ilişki biçimi, ve güç hak idi. Reformasyonun Duyunçları Katolik Kilisenin yetkesinden özgürleştirdiği Protestan Kuzey Avrupa'da parlamento koltukları ve devlet görevleri meşru olarak satılıyor, henüz geleceğin ülkesi olan Protestan Kuzey Amerika'da kölelik ön-devletlerin anayasaları tarafından korunuyor, ve Napoleon despotik imparatorluk yöntemleri ile İspanya'dan Rusya'ya Avrupa'da serfliği ortadan kaldırmaya, kraliyetçi halklara zor yoluyla cumhuriyet vermeye çalışıyordu. Halk sözcüğün gerçek anlamında *halk* idi, henüz *Yurttaş Toplumu* değil, henüz politik bilinç değil. Politikanın yasa ile bir olmadığı, yasama meclislerinin tekerklerin istenci altında olduğu bir realitede, Hegel kendini henüz ancak anahatlarda belli belirsiz göstermeye başlayan Kavramın mantığını izledi. Çözümlemesinin eskimeyen, tersine kendisi varolan realiteyi eskiten değeri tarihsel akışkanlığı biçimlendirmekte olan Kavramın kalıcı ve dayanıklı bir çözümlemesini yapabildiğinin görgül kanıtıdır. Ve bugün de insanlığın yaşadığı realitede Hak, Ahlak ve Törellik belirlenimlerini boş kurguların ötesinde gerçek Logosları, gerçek Bağıntuları içinde sergileyebilen *biricik politik çözümleme* olarak değerini ve geçerliğini korumaktadır. Onun yanında politik Kavramların *nesnel* doğasının bilinçsizi olan daha çağdaş politik çözümlemeler sık sık ciddiyetsiz denemelerden, düşlemsel kurgulardan daha öte bir değer taşımaz.

Hegel'in çözümlemesinde modern Tin dizgesi pozitif olguların düşünürün bilincindeki öznel bir izdüşümü değildir. Tersine, reel dizgenin kendisi *evrensel ve nesnel* bir kavramsal altyapının yansımasıdır. Rasgele gözüne ilişen şu ya da bu toplumsal eğilimi, şu ya da bu bağlaşımları geçersiz genellemelere yükselten kavramsız, yöntemsiz, dizgesiz

görüŖlerin tersine, Hegel'in kurgul yönteminde realitenin kendisi onu belirleyen Kavramın, Özgürlük kavramının zorunluğu altına alır ve politik çözümlene tarihsel değişim, ilerleme ve geliŖimi bütününde yadsıyan kuramsal uyusukluk ve tutuculuktan özgürleŖirken, kültürü Ŗu ya da bu sözde değer üzerinde pıhtılaŖtırmak isteyen ideolojilerin *kurtarıcı* niyetlerinden de kurtarılır. Hegel'in modern Tin çözümlenmesi baŖtan sona *dinsel* belirlenimlerden de bağımsızdır, çünkü Din saltık Tin alanına aittir, nesnel Tinin sonluluk alanına değil, ve duyunc ruhun sesidir, tarihsel sonlu kültürlerin değil. Kavramsal çözümlenmede Hak insanın hiçbir yüksek güce borçlu olmadığı özgürlük anlatımıdır, çünkü onu salt insan olması, salt bütün bir varoluŖun son ereği, anlamı ve değeri olması nedeniyle *hak eder*. Burada Ahlak kutsal kitaplardan ödünç alınan öğretiler değil, ama hiçbir tarihsel göreliliği kabul etmeyen Duyunc Özgürlüğünün kendisinin anlatımıdır. Ve ancak özbilinçli Hak ve özbilinçli Ahlak özgür varoluŖ biçimi olarak *özgür, ussal, evrensel Törelliğin* belirlenimlerine uygun dayanaklar olabilir. Kavramın arılığu kültürel ayrımları törel yaŖamdaki kirlenmeler olarak gösterir. Özgür törel yaŖamın belirlenimleri özgür İstencin kendi belirlenimleri olarak Aile, YurttaŖ Toplumunu ve Devlettir, yerel, kültürel, ulusal değil ama evrensel, küresel karakter taşırlar, ve gene de nesnel Tine ait olarak daha yüksek saltık Tin alanı karŖısında *sonluluklarını* kabul ederler.

Hegel'in modern Tin dizgesinde sonluluk alanına ait bir kıpı olarak *Devletin saltıklaŖtırılması* yalnızca bir çürütülecek bir konu olarak ele alınırken, toplumsal-ekonomik alanda evrenselin birey pahasına birincilliği (*toplumculuk, ortaklaŖacılık*) ya da bireyin evrensel pahasına birincilliği (*anamalculuk, laissez-faire*) gibi usdışı tek-yanlı konumlara Hegel'in kurgul yönteminden destek ya da aklama bulmak olanaksızdır. Tersine, birey gerçek tikelliğini ancak evrensellik ile özdeşliğinde kazanır. Ussal, özgür, evrensel Törellik dizgesinde *yerel, etnik, geleneksel, ulusal* tikellikler özsel değildir ve tümü de Özgürlüğün oluş sürecinde yokoluŖa bırakılan *pre-modern* (ya da *post-modern*) kalıntılardan daha öte değer taşımaz. Kavramın realiteyi belirleyen etmen olması realitenin kendisini *gerçek özgürlük* uğruna tarihsel-kültürel olumsuzluktan özgürleŖen bir süreç yapar. Ussal kavramın denetimindeki bu modern küreselleŖme ya da törel türdeŖleŖme süreci Doğu ve Batı ayrımının zemininde yatan tüm o değersiz, bilgisiz, türesiz ve haksız tarihsel-kültürel türölüğünün de silinmesi sürecidir. Pre-modern *çok-kültürlürlük* geçiçi ve geçersiz oldukları gibi yetersiz ve değersiz de olan tarihsel ayrımların, türölürlüklerin ve giderek karŖıtlıkların üreme zeminidir. Her biri kendi iç ve dıŖ despotizmle ile belirlenen gelenek tinlerinin bu sık sık açıkça bir Ŗiddet ve dıŖmanlı anlatımına dönüŖen çok-kültürlürlüğü en son ve en tam savunucusunu post-modern *çok-kültürlürlük* görüŖünde bulur. Bu kültürel-çoğulculuk çoktandır zaman aşımına uğramıŖ kültürel öğelerin ortadan kaldırılması değil ama hep birlikte sürdürölmesi olarak

en iyisinden bir tutuculuk tinidir ve küresel modernleşme sürecinin olumsuzlanmakta olan kısıpını oluşturur. Gerçeklik, idealite, değer, anlam gibi kavramları anlayamadığı için sildiğini sanan postmodernizm o kavramların yokluğu ile tanımlanan kültürel geriliklerin savunusunu üstlenmesi gerçekte değer göreliliğinin kendi ile çelişmesinden başka birşey değildir.

Hegel'in çözümlemesinde herşeyin belirlenim eksenini olan *Özgürlük* kavramının bilinci insan varoluşunu bütün bir Tarihte ilk kez tüm gizliliğinin açınımını hedefleyen özbilinçli bir sürecin *başlangıcına* getirir. İlk kez Özgürlüğünün bilinci ile insan *kendi* Duyuncunun bilincini kazanarak ilk kez ahlaksal bir varlık, Doğruyu ve Eğriyi, İyiye ve Kötüyü *kendisi* saptayan modern özgür Yurttaş olur, Usunun sonsuz bilme gücü ile Doğa üzerine ve Tin üzerine ilk kez engelsizce araştırmaya, düşünmeye ve bir kez daha özgür Bilimi geliştirmeye yönelir, gerçek moral karakterini evrensel olarak kazanmanın, doğal varlığını tinsel varlığı ile eşitlemenin yoluna girer, ve estetik duyarlığında Tine özgü sonsuz Güzellik'in eşlemlerini yaratmaya yetenekli olduğunu görür. Özgürlük kavramının bilinci bütün bir tarihsel süreci modern ve ön-modern dönemler olarak bölen etmendir.

Özgürlük kavramının bilinci — ya da İstenc *Özgürlüğü* — dünya tarihini kesintisiz, engelsiz ve sınırsız modern değişim ve dönüşüm sürecine sokan politik güçtür. Dünya-Tininin özgürlük bilinci onu tüm politik öncülük ve önderlikten de özgürleştirir, modern dönemi tüm ön-modern despotik evreden ayıran etmendir. Ancak eğitimsiz, öz-bilinçsiz despotik tinin politik önderlere, kitlesel kurtarıcılara gereksinimi vardır. Hiç kuşkusuz bu bilincin doğuşundan sonra geçen yüzyıllara karşın, Özgürlüğün insanın eşit ölçüde sonsuz Hakkının kendisi olduğu gerçeği henüz yeryüzünün engin bilgisizlik, boşanç, despotizm alanlarına yabancıdır ve bu düzeye dek kavramın bilinci ilkin insan gizliliğinin edimselleşmesi olan ereksel bir gelişim sürecinin başlangıcını, ama yalnızca başlangıcını imler. Kavramın ileri sürülmesi tüm realitenin doğrudan doğruya ona göre yeniden biçimlendirilmesi değildir. Hak, Mülkiyet, Türe, Yurttaş, Yasa, Anayasa, Devlet, Demokrasi gibi temel ekonomik ve politik kavramlar tüm içeriklerini ancak zaman içinde eskinin direncini onun özgürlük istencine değiştirerek geliştirebilirler.

Kavram ve Olgusallık arasındaki bu karşıtlıktan ötürü Özgürlük bilinci kendini bir *Oluş* süreci olarak, yeni ve ussal olanın eski ve usdışı olana karşı savaşımı ile tanımlanan kesintisiz bir değişim süreci olarak gösterir. Hiçbir kapalılığı, hiçbir tutuculuğu, hiçbir gericiliği tanımaz. Ve ona dışarıdan gösterilen ve düşüncenin sefilliğinden türetilen sapık araçları ve amaçları da tanımaz. Modern Tini gelişmeyen ve kendini kendi içinde yinelemenin ötesinde bir yaşam belirsizliğini göstermeyen tüm ön-modern, geleneksel, tutucu törel biçimlerden ayıran şey gelişime açık, daha doğrusu gelişimin kendisi ve aynı zamanda bu açıklığın *bilinci*

olmasıdır. Bu düzeye dek ‘modernlik/yenilik’ sözcüğü Kavramında olandan ne daha azını ne de daha çoğunu anlatır ve özsel olarak *geçici* olanın imlemini taşır — bir *Varlık* değil ama *Oluştur*; ortaya çıkar çıkmaz ortadan yitir, yeniliği içinde dolaysızca eskiyiştir. Oysa *modernleşme* salt *modern oluş* değil ama *gelişim* olarak oluş ve böylece *ereksel* oluş, ereği her zaman yeni ya da modern kalan bir süreçtir, çünkü *erek kavramı ve realitesi bir olan* gerçek özgürlük, saltuk ussallık, daha ötesi olmayan ideal, sonsuz, gerçek varoluştur. Buna göre ‘*modernlik*’ anlatımının kendisi modernleşme sürecinin *herhangi bir kıpsını* anlattığı düzeye dek kavramın realite ile bağdaşmasını, İdeanın *edimselliğini* değil, ama yalnızca geçici olanın *varoluş ya da görüngüsünü* anlatır. Gerçekten yeni olanı değil ama *kendinde daha şimdiden* eskimiş olanı, sonlu olanı, ortadan kalkmaya belirlenmiş olanı anlatır. Bu nedenledir ki modernleşme *ilk bakışta* yeni ve eski arasında salınımda olan bir *kötü sonsuzluk* olarak her zaman yalnızca sonlu olanı, böylece kalıcı, dayanıklı, *değerli* olmayanı üretir. Bu *nihilizm* bir süreç olarak modernleşmeye bir son olarak bakan, sonlu ve değersiz olanda sonsuzluk ve değer arayan bilincin saflığının sonucudur. Tam olarak bu geçicilik ve yitcilik karakteri nedeniyle *modern varoluş* yalnızca bir *görüngüdür*, *gerçek* değil ve bu nedenle idealin bir öz-sezisi karşısında *usdışı, saçma, anlamsız* görülür, ve hiç kuşkusuz haklı olarak böyle görülür.

İnsanın yazgısını olgulardan çıkarsamaya çalışan *pozitivist* tutumun ve bu aynı bakış açısından kaynaklanan *nihilist* vargıların aklanması kendini yirminci yüzyılda daha da büyük yıkımlarda gösteren bu moral geriliğe ortak olmaktan başka bir anlam taşımaz. Bu görüngüler sürecinde gerçek olan, özsel olan yan Tinin belirlenimlerinin ilerleyici bir olumsuzlanma içinde olmaları, ve olumsuzlanmanın *dışsal* değil ama *içsel* olması, *Kavramın* Eytisi tarafından belirlenmesidir. Bu Logos, kavramın bu ussal belirlenimi dinamik bir törelleşme olarak modernleşme sürecinin olumsuzluklarında, tarihin usdışı yan-yollarında, Tinin sapık şekillenmeleri olarak ideolojik programlarda yitmesine izin vermez, onu *ereksel* kılar. Modernleşmeyi gelişimsel kılan ereksel karakteri onu *yenilik uğruna yenilik* olarak ‘*modernizm*’den, kendini sanatta, dinde ve felsefede de anlatan evrensel nihilizmden ayırır ve insan varoluşunda salt bir hiçlik gören kötümserliği çürütür.

Hegel’in çözümlemesinde nesnel Tin dizgesinin tüm bileşenleri İdealar olarak irdelenir. Platonik İdea gibi, Hegel’in ideası da *nesnel* kavram ya da düşüncenin ve varlığın birliği ve böylece edimseldir. “Tarihte İdeanın saltuk güç olarak kendini edimselleştirmesi gerekir” (*Felsefe Tarihi*, Platon); ve modern dünya “İdeanın tüm belirlenimlerine ilk kez haklarını veren dünyadır” (*TzF* § 182 Ek). Modern dünyada özgürlük bundan böyle Doğu dünyasında olduğu gibi yalnızca *tekerkin* ya da Yunan-Roma dünyasında olduğu gibi *kimilerinin* ayrıcalığı değil ama *evrensel* insanlığın hakkıdır. Özgür istenci ile evrensel Kişi kavramının

doğuşu benzer olarak Mülkiyeti evrenselleştirir, ve özgür istencin kendisinin bilinci Duyunç özgürlüğünü, evrensel ahlakın olanağını yaratır; bu öznel özgürlük ilkesi bundan böyle Aile, Yurttaş Toplumu ve Devlet olarak tüm törellik alanının usun istemlerine göre baştan sona yeniden şekillenmesini kaçınılmaz kılar. Reel olanın kendi kavramı ile örtüşmemesi usun enerjisi ya da dilersek diyalektiği olarak görgül eşlemi ideal ölçüne doğru zorunlu bir gelişim sürecine sokar. Reel olan edimsel olan değildir, çünkü *olgusalılık* ya da *reellik* salt *belirlilik* iken, buna karşı *edimsellik* öz ve görüngünün *birliğidir*. Ya da, edimsel olan, ussal olan olarak, kavram ve realitenin birliğidir. Buna göre Tinin modern eylemi edimsel olanın yeterli olarak ussal olmayan varoluşunu yeterli olarak ussallaştırmak için kesintisiz ereksel etkinlikler. Bütün bir politik varoluşun özü olarak “*Anayasa* gelişen ve edimselleşen ussallık”tır (§ 265), Yurttaş büyüdükçe Devleti de büyür, yasaları uygarlaşır; ve duyunç olgunlaştıkça türe süreci daha *türel* olur. Ve bu bütün süreç bir kültür türdeşleşmesi olarak yalnızca Tinin geri şekillenmelerinin sonuçları olan kültürel ayrımların ortadan kaldırılmasıdır. Gelişimin güdüsü, enerjisi, gücü pozitif olana karşı negatif ya da normatif olandan tüder. Olumsuzun gücü Yurttaş Toplumunda yalnızca olumlu devindiren bilinçsiz bir eytişimsel etmen olarak işlemenin ötesine geçer ve *istencin bilinçli özgür gücü* olmasında bütün bir yapıyı daha öte açındıran *bilinçli ideal ve ereksel* etmen olur. Bu nedenle açınmakta olan sürecin herhangi bir aşamasını ‘modern’ olarak nitelemek olanaksızdır. Modernleşmenin bir Oluş kipi olması ölçüsünde, onda *modern* olanın kendisi bir ve aynı zamanda *pre-modern* ve *post-modern*dir.

Modern Yurttaş *Kavramı* kendi Duyuncunu ve İstencini — Özgürlüğünün bu iki kipini — saltık olarak *kendinin* bilen ve onları *kendi* Usu dışında hiçbir yetkenin altına düşürmeyen *gerçek bireyi* tanımlar. Bu bilinci taşıyan *birey* Devletini saltık olarak kendi Duyuncu ve İstenci ile uyum içinde belirleme Hakkının da *bilincindedir*. Modern Yurttaş Toplumunu sürekli ekonomik ve politik değişim ve gelişim içinde tutan güç *bireysel*in Hak ve İstenç olarak bu sonsuz Gücüdür, çünkü bu *bireysellik* kendini Evrensel ile, Devlet ile bütünleştiren, kendi ussal İstencini kendi ussal Yasası olarak belirleyen ve böylece kendisinden başka hiçbir Güç tarafından denetlenmeyen Yurttaştır. “Modern Devletin özü Evrenselin Tikelliğin tam Özgürlüğü ile bağlı olmasında” yatar (§ 260). Modern Devlet kendi Özgürlüğünün bilincinde olan Yurttaşın belirlediği ve onun Hakkını, Duyuncunu ve İstencini edimselleştiren Devlet olarak salt boyun eğen halkların egemenleri olmuş olan tüm tarihsel Devlet biçimlerinden tözünde ayrılır.

Özgür Yurttaş kendi İstencini *bilinçli* olarak ve *saltık* olarak Devlet yapma Hakkını taşıyan ve bu Hakkı bilen bireydir. Bu bilinç dolayısıyla özgürdür, ve ancak özgür Duyunç gerçek İyiyi ve Doğruyu duyumsayabilir ve düşünebilir. İnsanı salt gizil değil ama edimsel olarak da moral

bir varlık yapan koşul bu bilinçtir, ve buna göre Özgürlük bilincinin olmadığı yerde Ahlak ve Erdem de yoktur. Ancak özgür Yurttaş evrensel varoluşuna bütünüyle ve sınırsızca Usun özgür, uygar ve insana yararlı biçimini verebilir. Birey ancak bu Özgürlük tininde moral, törel ve tüzel olarak büyüyebilir, entellektüel ve estetik yeteneklerini sınırsızca geliştirebilir, ve bütün evrenini kendi özsel imgesinde yeniden yaratabilir. İnsanı bütün bir Tarihin ilk özbilinçli öznesi yapan koşul budur.

Modern sürecin bir gelişim süreci olması olgusunun kendisi onu anlamayı, çözümlenmeyi ve yargılamayı güçleştiren başlıca etmenddir, çünkü onda Özgürlüğün kendini edimselleştirmesi usdışı, geri, duyunsuz, yasadız eski biçimlerin *yanısıra* yer alır ve neyin Zamana, neyin Kavrama ait olduğunu ayırdetmek sıradan bilinç için kolay değildir. Yasamanın şu ya da bu sınıf ya da küme tarafından etkilenmesi ve tikel çıkarların güdümüne girmesi, evrensel İstençten ayrı ve ona karşıt Güç odaklarının etkili olmaları, tüm bu tür arkaik artıklar gerçekte yalnızca Özgürlük bilincinin henüz tüm toplumsal dokuya yayılmadığını, moral ve törel eğitimsizliğin bütünüyle üstesinden gelinemediğini gösterir. Modern politik süreç tam olarak Özgürlüğün karşıtı, geleneksel despotik yetkeyi kendi içinde taşıyan bir evreden doğmuştur ve doğum izlerini henüz bütün bir kültürel bedeninde sergiler. Modernleşmenin bir *ohuş* süreci olması onun bir yandan gelişirken, öte yandan o denli de bir *yokohuş* süreci tarafından, kendini henüz bütünüyle ortadan kaldırmamış gelenek tininin çözümlüşü tarafından izlenmesi demektir. Buna göre, Modern Devlet kavramının özgür Yurttaşın üstünde ve ötesinde duran kendi başına buyruk bir özenci, ona yabancı her dışsal yetkeyi yadsıması ölçüsünde, Yurttaş Özgürlüğü ile bağdaşmayan tüm olgular modern Devlete değil ama Yurttaş Özgürlüğünü henüz tanımamış politik bilinç alanına ait arkaik-despotik artıklardır.

Bu kalıntı özellikle modern dönemin başlarında, başlıca Reformasyon etkisizleştirmeyi başaran Katolik Fransa'da, kendini Aydınlanma ve Aydınlik İdeolojileri olarak gösteren şeydir. 'Aydınlik' sözcüğüne yüklenen tüm olumlu, ussal, moral eğretilmelere karşın, Aydın kendini özgür Yurttaş ile ya da Yurttaş Toplumu ile değil, ama yönetilmesi, egemen olunması ve giderek kurtarılması gereken Halk olarak gördüğü şey ile karşıtlık içinde belirler. *Ama özgür Yurttaşın kurtuluşu ve aydın gereksinimi yoktur.* Bu nedenle Aydın ancak ön-modern despotik kültüre ait bir karakter artığıdır, varlığı için ondan korkan, ona boyun eğen bilgisiz, eğitimsiz, erdemsiz halk kitlelerine, özbilinçsiz ve istençsiz yığınlara bağımlıdır. Bu nedenle sözcüğün en köktenci anlamında politik olarak ve ekonomik olarak tutucudur, çünkü politik ve toplumsal gelişim Aydının ortadan kalkışıdır. Bir matematikçi, fizikçi vb. salt matematik vb. konusunda bilgili olduğu için Aydın değildir. Aydın, Avrupa Aydınlanmasında yatan tarihsel köklerinin de gösterdiği gibi, kendini bütününde halksal *boşınanç* olarak gördüğü *İnanıcı* yadsıması ile belirler,

kuşkucudur, ve bu kuşkuculuğundan ötürü ussal bir törel normun yokluğunda *yararcıdır*. Hakkı *egemenin buyruğu* olarak ve kendini egemen olarak görür ve Güç ister. Bu zeminlerde, politik bilinci en sonunda ideolojiye, Devleti ele geçirme programına biçimlenir. İdeolojinin özel belirleniminin *kurtarıcılık* olması ölçüsünde, bunun için solda ve sağda ürettiği moral düşlemler *Yurttaş Özgürlüğünün ve İstencinin Zor* yoluyla bastırılması koşulu üzerine dayanır. Ve kendini sonsuz bir moral aklanış ve neredeyse kutsallık havasıyla ileri sürdüğü için, en dizginsiz şiddeti aklamada bir sorun görmez. Başka istençler adına karar vermek, ve bu kararını zor ve şiddet yoluyla dayatmak Aydının Özgürlük tanımayan bilincinin kendinde hak olarak gördüğü haksızlıktır. Buna karşı modern Yurttaş Toplumunda politika saltuk olarak Yurttaşın sorunudur, evrensel İstenç özel olarak özgür Yurttaşın istencidir, kulların ya da serflerin değil, ve özgür Yurttaş *politik* sürece *ekonomik sınıf* belirlenimi ile değil, *politik yurttaş* belirlenimi ile girer. Bu nedenle politikanın halkı aşağılayan ve küçük düşüren despotik Aydının sorunu olması Aydını da içine alan genel bir politik geriliğin belirtisidir. Bu durum yalnızca henüz halkın Özgürlük bilincini kazanmamış olduğunu, henüz kendine egemen olabilmemenin, Demokrasinin biricik koşulu olan özgür bireysellik bilincinden yoksun olduğunu gösterir.

Kendisi özgürlüğün tözü olan Duyunç ancak özgürlük tını içinde gelişebilir çünkü *öz-gürlük öz-belirlenimdir*, kendi belirlenimini kendi içinden üretmektir. Özgürlük bilincinden yoksun birey moral değerlerini de *başka kaynaklardan* alır ve kendi istenci yerine *efendinin* istenci izler, köledir. Duyunç Özgürlüğünün olmaması, moral olanın dışarıdan *sorgulanmadan* ödünç alınması *gerçek iç* moral değer olmaması demektir. Moral karakter bireyin kendisine, *içsellikine* ait olduğu düzeye dek moraldir ve karakterdir, ve özgür olmayan duyunç, geleceğe, insansal yetkeye onu *sorgulamadan* boyun eğen kul hiçbir değeri gerçek anlamda *kendinin* kılamaz ve hiçbir zaman gerçek *kendisi* olamaz. Buna göre, inancı da kendi yüreğinde doğan sonsuz duygu değil ama anlamsız bir korku, bir teslim olma, kölece bir boyun eğiştir. Bu nedenle inancın Dini dünyasallığa baturan ahlaksız ve boşinançlı özencin elinden özgür yürek ve tanrısal duygu için kazanılması olarak Laiklik ussal inanç istencidir. Buna karşı yalnızca duyunç özgürlüğünden doğabilecek olan ahlakı değil, ama duyunç köleliğini ve buna bağlı ahlaksızlığı inanç olarak, din olarak görmek insan duygusunun bir bozulması değil ama eğitim-sizliğidir, henüz en değerli özünde gelişmemiş bir tının göstergesidir.

Törel yaşamın insanın özgür ve ussal varoluş biçimine gelişmesinin engeli olarak *gelenek* duyunçsuzluk üzerine dayanır, çünkü *gelenek sorgulanmaksızın* kabul edildiği için gelenektir. Sorgulanmaması usdışı karakterini korumasının biricik güvencesidir. Gelenek, salt dikkafalılık olduğu için, Gerçek olanı, İyi olanı ve Güzel olanı yadsımak zorundadır, çünkü değişmemesi gerekir, çünkü *insan doğasının* bu sonsuz

değerlerine yükseliş onun için yitıştır, ve bu düzeye dek tinsel değişim, tinsel eğitim, tinsel gelişim ile bir ölüm kalım savaşı içindedir. Ama ona karşı silahları yalnızca erdemsizlik, derin bir bilgisizlik ve buna bağlı boş inançlardır. Dahası, kendi yüreği, duygusu ve usu ona karşı düşmanı ile işbirliği içindedir, çünkü gelenek tını de *kendinde* bir kendinden kurtuluş, bir özgürlük özlemidir, çünkü *insan doğası* onun da katıldığı bir evrenseldir.

Kutsal olanın, insanın yetenekli olduğu gerçek ve sonsuz değer salt geçici ve duyusal olanın üzerine yükseltilmesi, böylece dinsel duygunun geçici geleneklere ve duyusal boş inançlara bağlı kul ve köle ahlakından özgürleşmesi Modern Tinin gelişmesi ile bir ve aynı şeydir. İnanç Bilgi ile çakışmak zorundadır ve bilgisizliğin inancı bilgisizliğinin kendisi kadar karanlık ve çirkindir. Din en özsel doğasında usun sonsuz moral değerleri ile çatışmak bir yana, tersine kendisi onların *duygusal ve tasarrımsal* anlatımıdır. Bu düzeye dek gerçeklik *inancı* olarak din *kavramı* aynı zamanda bütün bir *ussal törel yaşama* özünüdür, ve yurttaşların politik bilincinden ve istencinden başka birşey olmayan Devletin duyuncunda ve duygusunda kapsar. Ve bu duygu özsel olarak bir alışkanlıktan başka birşey olmayan, salt bir *Gesinnung* olan yurtseverlik duygusundan da daha çoğunu, evrensel insanlık duygusunu gösterir. Tin duygusal olarak evrensel, gerçek, sonsuz sevgidir.

* * *

Homo sapiens yeryüzünde ortaya çıkışından sonra *Tarih* yapma olgunluğuna ulaşabilmek yaklaşık 100.000 yıl süren bir *tarih-öncesi* boyunca bıyıp usanmadan taş yontmaktan başka birşey yapmadı. Eğer Modern Tin tarafından ele geçirilmeseydi, yer kürenin engin topraklarında kendi içine kapanmış, tarihten yalıtılmış gelenek tını kendini pekala 100 milyon yıl boyunca yineleyebilirdi, çünkü mağara insanının saklayacak değerleri yokken, gelenek tını ise değersizliği, yetersizliği, geriliği ile gururlu bir tutuculuk ve uyuşukluk tinidir ve başlıca karakteri değişime dirençtir. Ama modernleşme sürecine giren geleneksel kültürün Us ve Özgürlük karşısında direnecek ve kendini saklayacak hiçbir değeri yoktur, çünkü özgür olmadığı, bireysel duyunc ve özgürlüğü tanımadığı düzeye dek gelenek saklanmayı hak eden bir değer değildir. Buna göre, geleneksel kültür gerçek değer, saltık değer yoluna girme olanağını ilk kez onu özgürlük bilinci ile tanıştıran modern dönemde bulur, böylece ilk kez arkaik kendisinden vazgeçerek *gerçek kendisi* olmanın yoluna girme olanağını kazanır. Bu insanlığın tarihsel olarak durağanlaşmış kültürleri içinde yaşayan çok büyük bölümü için yeni, çok yeni, giderek onda düşmanlık duyguları uyandıracak denli yenidir. Gene de bu değişimin güdüsünü olduğu gibi modelini de, ironik olarak, bugün kendisinden ancak nefret etmeyi bildiği modern Batı tininden ödünç almakta, politik kurumları, üniversiteleri, makineleri, bombaları, yasaları, ilaçları,

eğlencesi ve modası ile, *herşeyi ile* kendini düşmanın imgesinde yeniden yaratmaktadır — tıpkı bir zamanlar Batının kendisinin yapmış olduğu gibi. Bunu yapmalı, kendi tinsel geriliği ile, kendi *doğa durumu* ile savaşmış ve savaşmakta olanın Batının yaptığı gibi kendi değersiz kendisi ile savaşmalıdır çünkü tinin önündeki biricik şans ve zorunluk özgürlük kültürüdür. En sonunda insanlığın Doğusu ve Batısı yoktur, belirlenimi *özgür* olmaktır, ve Özgürlükte, Duyunçta, İstençte, bütün bir ussallığında Türeye belirlenmiş, eşitsizliğin ve sınıfların, bilgisizliğin ve erdemsizliğin sonsuza dek ortadan kaldırılmasına yazgılanmış *insan doğasının* sınırsızca edimselleşmesinde korkulacak hiçbirşey yoktur. Dünya-Tininin büyüme için gereksindiği tek şey kendi kendisini engellemektir.

Aziz Yardımlı
Fenerbahçe 2013